

*Карташова Юлія Олександрівна,**аспірантка кафедри педагогіки**ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”*

Постановка проблеми. Важливим принципом виховання, зокрема інтернаціонального, є принцип рахування вікових особливостей школярів, який вимагає диференціації виховної роботи на всіх етапах її здійснення і у всіх напрямках. Кожен віковий період має свої особливості фізичного, психічного і соціального розвитку, свої можливості та інтереси. Це вимагає відповідних засобів, методів та форм роботи і створення особливих педагогічних ситуацій та умов для проведення виховної роботи. Особливо потребує диференціації робота з інтернаціонального виховання. Тут важливо конкретизувати загальну виховну ціль відповідними завданнями формування інтернаціоналістських поглядів і переконань, ідей і почуттів, навичок і звичок поведінки як у всього колективу, так і окремого вихованця, а також пред'являти оптимальні вимоги у відповідності до вікових особливостей школярів.

Як відомо, підлітковий вік (10–15 років) надзвичайно складний і суперечливий. Завдання вихователів полягає не тільки у подоланні кризових явищ цього вікового періоду і нівелюванні негативних проявів, але й у всебічному гармонійному розвитку школярів. У другій половині ХХ ст. важливу роль у вихованні школярів відігравала піонерська організація. Чітко визначені мета і завдання, чітка організація діяльності, а також принципи романтики, інтересу та гри піонерської організації сприяли вихованню справжніх інтернаціоналістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній літературі є чимало праць, у яких підкреслюється необхідність диференціювати роботу з інтернаціонального виховання у відповідності до особливостей кожної вікової групи. Так, у працях М. Богомолової, А. Гурського, А. Дедюхіна, С. Дем'янчука, В. Заслуженюка, А. Іващенко, Т. Міллер, Ю. Руденка описаний досвід роботи з інтернаціонального виховання у молодших школярів, середньої вікової групи, старшокласників.

Про організацію виховної роботи з піонерами різних вікових груп йдеться у працях В. Лебединського, З. Ходоровської, Б. Ширвіндта, І. Винниченко і В. Якубовського. Та вони окремо не виділяють аспект інтернаціонального виховання. Втім їхні висновки та узагальнення цілком можливо поширити на всі напрямки виховного впливу на підлітків.

У працях, присвячених інтернаціональному вихованню, багато уваги приділяється діяльності піонерської організації у цьому напрямку, але не виокремлюються специфічні його риси для кожної групи піонерів.

Отже, аналіз літературних джерел показав, що відсутні праці, у яких би аналізувався диференційований підхід до організації інтернаціонального виховання піонерів.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні завдань, змісту, форм і методів інтернаціонального виховання в залежності від вікових особливостей піонерів – школярів 10–15-річного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розмаїття змісту і форм виховної діяльності піонерських організацій у 70–80-х роках ХХ ст. втілено у програмах Всесоюзних маршів піонерських загонів, у яких відображені піонерські справи, що відповідали інтересам і віковим особливостям дітей та підлітків. Одним із основних завдань було виховання у піонерів комуністичної ідейності, радянського патріотизму і пролетарського інтернаціоналізму [2, с. 50–51].

У маршрутах – „Моя Батьківщина – СРСР”, „У країну знань”, „Мир і солідарність”, „Піонербуд”, „У світі прекрасного”, „Сильні, сміливі, спритні”, „Тимурівець”, „Зірочка” – відображені практичні справи піонерських загонів і дружин, що передбачали комплексний підхід до виховання.

Завдання інтернаціонального виховання піонерів реалізовувалися на маршрутах „Моя Батьківщина – СРСР” та „Мир і солідарність” і полягали у тому, щоб виховувати піонерів у дусі братської дружби і пролетарського інтернаціоналізму, вчити відгукуватися на події, що відбувалися у своїй країні та за рубежом; знайомити з тим, як партія і радянський народ вели боротьбу за мир і безпеку, як втілювалася у життя Програма миру, як допомагали один одному країни соціалізму. Відповідно до цього піонери прагнули більше дізнатися про боротьбу комуністичних і робітничих партій та спілок молоді, про життя зарубіжних піонерів, брали участь у кампанії „Молодь за антиімперіалістичну солідарність, мир і прогрес”, всесвітній кампанії „Ні – нейтронній бомбі!”, у роботі клубів інтернаціональної дружби, у Тижнях солідарності, у заходах, що проводили СІМЕА (Комітет дитячих і юнацьких організацій при ВФДМК); робили свій внесок у Фонд миру, брали участь в операції „Подарунок радянського піонера в'єтнамському другуві” [3, с. 103].

Врахування вікових особливостей піонерів відбувалося шляхом залучення їх до різних за своєю складністю видів діяльності відповідно до життєвого та соціального досвіду дітей і підлітків, їхніх можливостей та інтересів. У піонерській організації діти поділялися на такі групи: молодші піонери (III–IV класи), піонери середньої вікової групи (V–VI класи) і старші піонери (VII–VIII класи). Для кожної групи визначалися свої зміст і форми роботи піонерського загону.

При організації інтернаціоналістської роботи молодших піонерів враховувалося, що у них ще недостатній досвід суспільної колективної діяльності, що визначало специфіку формування активної позиції піонерів III–IV класів. Крім цього, як зазначає Ходоровська, „організуючи діяльність молодших школярів, важливо враховувати, що вони все ще живуть у світі емоцій, їхня увага все ж не може довгий час зосереджуватися на одному предметі. Ці діти не можуть ще жити перспективою, значно віддаленою у часі. Будь-яка справа, що проводиться у загоні молодших піонерів, повинна приносити їм радість, мати конкретний моральний результат” [5, с. 79].

На маршруті „Мир і солідарність” у загонах молодших школярів проводилися бесіди про життя дітей за рубежом, про діяльність братніх піонерських організацій соціалістичних країн, дитячих демократичних організацій у капіталістичних державах, країнах Азії та Африки, що розвивалися; конкурс політичного малюнка на загальні теми („Моя Батьківщина”, „Ми за мир”, „Хай завжди буде сонце”, „У нас друзі на всій планеті”) і у зв'язку з конкретною ситуацією („В Артеку зустрілися друзі з різних країн”, „У нашій школі друзі з братської країни”, „На зльоті учасників операції „Зернятко”). Біля піонерського вогнища відбувалися зустрічі з членами делегації радянської молоді, які побували за рубежом, із зарубіжними студентами, які навчалися у вищих та середніх навчальних закладах нашої країни.

Таким чином, усі справи загону молодших піонерів повинні були організовуватися так, щоб у дітей нагромаджувався досвід колективної діяльності на загальну користь і виникало бажання брати участь у такій діяльності. У загоні піонерів середньої вікової групи зміст інтернаціональної роботи розширювався, ускладнювалися форми роботи. Це пов'язано з тим, що у попередні роки вони набули певного досвіду, розширилося коло спілкування, розвинулася активна позиція, підвищилася їхня самостійність. Вони вже могли брати участь у плануванні, підготовці та проведенні різних загонних і ланкових заходів. Піонери з інтересом ставилися до різних форм інтернаціонального виховання,

прагнули взяти активну участь у них. Враховувалася також специфіка подальшого формування піонерської позиції школяра, що виявлялася у прагненні активно діяти у загоні та дружині [3, с. 123–124].

Піонери ставали самі організаторами життя загону. У більшості учнів формувался інтерес до загальних справ, готовність до спільних дій, з'являвся вимогливий тон у відношенні один до одного.

Активізувалася інтернаціоналістська діяльність учнів V–VI класів. На маршруті „Мир і солідарність” старші піонери вивчали інтернаціональні традиції Всесоюзної піонерської організації імені В. І. Леніна, глибше знайомилися з діяльністю зарубіжних піонерських та інших дитячих демократичних організацій. Піонери V–VI класів поступово залучалися до проведення оглядових і тематичних політінформацій, вони брали участь у міжнародних акціях Ленінського комсомолу, Всесоюзної піонерської організації, у Дні юного героя-антифашиста, проводили лінійки і мітинги солідарності з народами, які боролися [5, с. 95].

У VII–VIII класах змінювалася позиція підлітків у дружині. Вони втратили інтерес до тих форм роботи, що захоплювали їх у V–VI класах. Вони займали провідне положення у діяльності виборних органів самоуправління піонерів, були організаторами усіх основних піонерських справ у дружині та загонах. Розширювалися і диференціювалися інтереси старших піонерів. Вони починали глибше знайомитися з окремими галузями знань, водночас зростало їхнє прагнення до суспільно-політичних знань, інтерес до читання „дорослих” газет і журналів, комсомольської преси. Інтереси старших підлітків ще не зміцнилися остаточно, вони все ще мінливі і доволі широкі. Тому їм надавали можливість спробувати свої сили у найрізноманітніших напрямках діяльності, розширювали їхні уявлення про економічне, політичне, культурне життя суспільства, розвиток науки і техніки, стимулювали розвиток інтересу до певної професії.

У діяльності старших піонерів (VII–VIII класи) реалізувалися знання, уміння і навички, яких вони набули на попередньому етапі, у них дедалі більше розвивалася самостійність і активність, з'являлося бажання передати нагромаджений досвід молодшим школярам, здійснювати організаторські функції в дружині.

Загін старших піонерів був організатором роботи з інтернаціонального виховання у масштабах усієї дружини. На маршруті „Мир і солідарність” старші піонери знайомилися із зовнішньою політикою Радянської держави, з Програмою миру та її втілення у життя. На зборах загонів і під час політінформацій вони більше дізнавалися про діяльність молодіжних демократичних організацій. Доречно зазначити, що і сам характер політінформацій змінювався і проводився у вигляді політичної бесіди, обміну думками з того чи іншого питання внутрішнього і міжнародного життя. Тут їм надавалося більшої самостійності. Тепер вони самі готували і проводили політінформації у своїх класах, а також у загонах молодших піонерів. У загонах також організували випуск усних журналів, радіогазет, присвячених ювілейним датам піонерських організацій соціалістичних країн. Старші піонери також були відповідальними за проведення Дня юного героя-антифашиста у дружині, вони оформляли стенди „За мир у всьому світі”, „Молодь країн капіталу бореться за свої права”, проводили мітинги солідарності з народами, які боролися за свободу і незалежність, збирали підписи на захист політичних в'язнів у країнах капіталу, організували зустрічі з учасниками молодіжних фестивалів. Разом із комсомольцями школи старші піонери брали участь у кампанії „Молодь за антиімперіалістичну солідарність, мир і прогрес”, у тижнях солідарності і заходах, що проводилися СІМЕА.

Центрами інтернаціонального виховання були шкільні клуби інтернаціональної дружби, колективними членами яких були піонерські загони. І тут робота проводилася диференційовано. Так, за допомогою старших учнів молодші піонери знайомилися з діяльністю шкільного клубу інтернаціональної дружби (КІД). Їх спочатку залучали до роботи секції колекціонерів – „Два світи – два дитинства”, „Піонерські організації країн соціалістичної співдружності”, участь у яких давала змогу їм потім працювати і в інших секціях, що вимагали спеціальних знань. Вони також готували подарунки делегатам міжнародних молодіжних фестивалів, учасникам „поїздів дружби”, листувалися з піонерами братніх соціалістичних держав [4, с. 112]. До піонерського фестивалю дружби, який проводився у дружині, вони розучували пісні й танці народів світу.

Для учнів V–VI класів клуб інтернаціональної дружби організовував і спрямовував листуванням піонерів з їхніми ровесниками з інших країн. Це цілком задовольняло прагнення учнів V–VI класів розширити сферу свого спілкування з ровесниками, зайняти у ньому активну позицію. Педагоги, вожаті роз'яснювали дітям мету переписки, допомагали правильно відібрати зміст для інформації, піклувалися про виконання єдиних вимог до оформлення кореспонденції. Пропонувалися, наприклад, такі теми: „Наша школа”, „Наша піонерська організація”, „Наш загін”, „Як піонери СРСР беруть участь у міжнародних акціях солідарності молоді”, „Життя мого рідного міста (села)”. Деякі клуби інтернаціональної дружби розробляли правила листування, наприклад: „Піонер! Знай, що твоє листування з дітьми інших країн повинно зміцнювати у тебе і твого адресата інтернаціоналістські почуття. Над усе ти повинен ставити честь своєї Батьківщини. Пам'ятай, за твоїми листами будуть робити висновок не тільки про тебе, але й про всіх твоїх ровесників, про піонерську організацію нашої країни. Розповідай своїм зарубіжним ровесникам про найважливіші події у житті нашої країни, Комуністичної партії, Ленінського комсомолу, Всесоюзної піонерської організації, свого рідного міста, про те, як крокує твій загін, дружина маршрутами Всесоюзного маршу, яку участь бере у міжнародних акціях солідарності, у справах радянського народу, як відзначають важливі події у житті братніх народів, дитячих комуністичних і прогресивних організацій зарубіжних країн. У свою чергу попроси друзів розповісти про їхнє піонерське життя (про піонерську або іншу прогресивну організацію, у якій вони перебувають), про їхні справи, традиції, про те, за що чи проти чого вони борються. Допомагай дітям з інших країн створювати КІДи, музеї, кімнати дружби. Пиши чітко, логічно, охайно і грамотно” [1, с. 106–107].

Піонерів старшого віку, які готувалися вступати до лав ВЛКСМ, включали до таких секцій, як „Зарубіжні молодіжні демократичні організації”, „Національно-визвольний рух”, як і до секції виставок, перекладачів, літератури і мистецтва, де потрібні були більш глибокі знання й організаторські навички. З ініціативи КІДів проводилися вечори дружби народів СРСР, фестивалі творчості піонерів союзних республік, бесіди про становище дітей у капіталістичних країнах, кампанії солідарності з народами, які борються за мир, національну незалежність, соціальний прогрес, читацькі конференції за книгами про життя і боротьбу дітей у країнах капіталу, випускалися усні журнали, присвячені боротьбі за мир, діяльність молодіжних і дитячих прогресивних організацій, Міжнародного комітету дитячих та юнацьких організацій (СІМЕА) при ВФДМ.

Висновки. Аналіз літературних джерел і досвіду виховання підлітків у 70–80-ті роки ХХ ст. дозволив зробити висновок про те, що інтернаціональне виховання було важливою складовою всебічного виховання підлітків. Воно було чітко організовано і відбувалося відповідно до маршрутів Всесоюзного маршу піонерських організацій, чітко окреслені завдання, методи і форми роботи з піонерами кожної вікової групи. Для молодших піонерів це була переважно практична діяльність, що відповідала їх життєвому досвіду, а для старших – підготовка і проведення більш складних інтернаціоналістських заходів.

Резюме. Стаття репрезентує деякі форми і методи інтернаціонального виховання піонерів – школярів 10–15 років.

Підкреслюється необхідність диференційованого підходу – в залежності від особливостей кожного віку: молодші піонери, піонери середньої вікової групи, старші піонери. Особливу роль в інтернаціональному вихованні відігравали клуби інтернаціональної дружби, колективними членами яких були піонерські загони. **Ключові слова:** молодші піонери, піонери середньої вікової групи, старші піонери, маршрут „Мир і солідарність”, клуб інтернаціональної дружби.

Резюме. В статье рассматриваются некоторые формы и методы интернационального воспитания пионеров – школьников 10–15 лет. Подчеркивается необходимость дифференцированного подхода – в зависимости от особенностей каждого возраста: младшие пионеры, пионеры средней возрастной группы, старшие пионеры. Особенную роль в интернациональном воспитании играли клубы интернациональной дружбы, коллективными членами которых были пионерские отряды. **Ключевые слова:** младшие пионеры, пионеры средней возрастной группы, старшие пионеры, маршрут „Мир и солидарность”, клуб интернациональной дружбы.

Summary. Some forms and methods of the international education are represented in the article. Necessity of the differentiated approach is underlined. It is emphasized that clubs of international friendship played the main role in the international education. **Keywords:** junior pioneers, middle-aged pioneers, senior pioneers, route “Peace and Solidarity”, club of international friendship.

Література

1. Иващенко Г. М. Идеино-политическое воспитание юных ленинцев: книга для учителя / Галина Михайловна Иващенко. – М.: Просвещение, 1985. – 208 с.
2. Положение о Всесоюзном марше пионерских отрядов на 1976–1980 гг. // Воспитание школьников. – 1976. – № 5. – С. 50–51.
3. Теория и методика пионерской работы: учеб. пособие [для учащихся пед. училищ] / В. В. Лебединский, А. А. Деркач, А. Г. Зуев и др.; под ред. В. В. Лебединского. – М.: Просвещение, 1979. – 270 с.
4. Теория и методика пионерской и комсомольской работы в школе: учеб. пособие [для студентов пед. ин-тов] / В. В. Лебединский, Е. П. Белозерцев, А. К. Бруднов и др.; под ред. В. В. Лебединского. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1982. – 431 с.
5. Ходоровская З. А. Классному руководителю о работе с пионерами разного возраста. – М.: Просвещение, 1982. – 128 с.